

Fotografija kao arhivsko gradivo - Državni arhiv u Zadru

Lučić, Tonči

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:216224>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-29**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za informacijske znanosti
Preddiplomski sveučilišni studij informacijskih znanosti

Tonči Lučić

**Fotografija kao arhivsko gradivo – Državni arhiv u
Zadru**

Završni rad

Zadar, 2018.

Sveučilište u Zadru
Odjel za informacijske znanosti
Preddiplomski sveučilišni studij informacijskih znanosti

Fotografija kao arhivsko gradivo – Državni arhiv u Zadru

Završni rad

Student:
Tonči Lučić

Mentor:
dr. sc. Mirko Duić

Zadar, 2018.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Tonči Lučić**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Fotografija kao arhivsko gradivo – Državni arhiv u Zadru** rezultat mojeg vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojeg rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojeg rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 14. rujna 2018.

Sažetak

U prvom dijelu rada dao se kratak prikaz povijesti fotografije te svega vezanog uz nju. Spomenuo se izum fotografije tj. fotografskog postupka izrade fotografije, te raznorazne fotografske tehnike izrade fotografija kao što su dagerotipija, heliogravura, kalotipija itd. Prikazala se kratka povijest razvoja fotografije, kako je ona utjecala na tadašnje društvo, primjere nekih od prvih fotografija, itd. Ovaj dio rada je važan jer se njime dao uvid u povijesnu pozadinu fotografije kako bi kasnije bilo lakše shvatiti proces arhiviranja fotografija, te zašto se određene fotografije čuvaju u drugačijim uvjetima od drugih. Drugi dio rada fokusirao se upravo na prikaz fotografije kao arhivske građe. Fotografija je dugo tražila svoje mjesto unutar arhiva i ulaskom u 20. stoljeće ona je to mjesto i zasluženo dobila. Proces obrade fotografije nije lagan, te postoje posebni koraci koji se moraju slijediti prilikom njenog prikupljanja i arhiviranja. Pošto je kao jedan od primjera arhiva dan *Državni arhiv u Zadru*, prikazana je i kratka povijest zadarske fotografije koja je imala veliki utjecaj na preobrazbu Zadra u moderni europski grad. A kao moderan grad on također posjeduje i arhiv koji svojim radom zadovoljava sve standarde arhivske obrade i zaštite. Jer konačan cilj je očuvati fotografiju kako bi ona bila dostupna budućim naraštajima.

Ključne riječi: Fotografija, arhiv, povijest fotografije, očuvanje fotografije, Zadarski arhiv

Sadržaj:

1. Uvod	1
2. Povijest fotografije.....	1
2.1 Povijesne fotografske tehnike.....	4
2.1.1. Heliogravura	4
2.1.2. Dagerotipija	4
2.1.3. Kalotipija	5
2.1.4. Želatinske, suhe emulzije.....	6
2.1.5. Digitalna fotografija.....	7
3. Fotografija kao građa – Zadarski arhiv.....	7
3.1. Povijest zadarske fotografije.....	8
3.2. Fotografija kao arhivsko gradivo	10
3.3. Prikupljanje fotografija u arhivu	11
3.4. Čuvanje i zaštita fotografija	12
3.5. Mjesto za pohranu.....	13
3.6. Korištenje fotografija (Primjer Državnog arhiva u Zadru).....	15
3.7. Prikaz inventara Državnog arhiva u Zadru	16
4. Zaključak	18

Popis slika

Slika 1. <i>Camera obscura</i>	2
Slika 2. <i>Boulevard du Temple</i>	2
Slika 3. Dagerotipija Louisa Daguerrea.....	4
Slika 4. Kodak Brownie.....	6
Slika 5. Andrović & Goldstein, Zadar, Kopnena vrata, 1875.....	9
Slika 6. Ormar za pohranu fotografija, Zadarski arhiv.....	14
Slika 7. Slike spremljene u posebnim kutijama i vrećicama, Zadarski arhiv.....	15
Slika 8. Inventarni opis albuma zadarskog fotografa Tommasa Burata.....	8

Popis tablica

Tablica 1. Utjecaj temperature na stabilnost slika.....	12
---	----

1. Uvod

Fotografija je oduvijek igrala veliku važnost u našim životima. Ona je prisutna u našoj svakodnevnici, te je sad dostupnija više nego ikada. Nisu više samo fotoaparati ti koji mogu zabilježiti bilo koji trenutak u našim životima. Danas tu mogućnost imaju i laptopi, mobiteli pa čak i pametni satovi. Bilo tko može biti fotograf danas. Upravo radi toga je bitno tu istu fotografiju i sačuvati kako bi ona bila dostupna i budućim naraštajima. Još od izuma fotografije tj. fotografskog procesa, pojavljuje se i briga za arhiviranjem fotografije kao arhivske građe. Prva fotografija ikad nastala bila je ona francuskog izumitelja te oca fotografije – Nicephorea Niepcea. On je 1826. godine sa svoga prozora uslikao prvu ikada fotografiju (*Pogled kroz prozor u La Grasu*) koja se danas nalazi u stalnoj kolekciji Sveučilišta u Teksasu (Austin). Pojavom te nove vrste umjetnosti, arhivi počinju polako uključivati fotografije u svoje zbirke, te one sa vremenom postaju zasebna vrsta građe. Prvi dio rada prikazati će generalnu povijest fotografije kako bi se dao uvid u to što je to fotografija, te zašto je ona bitna kako za nas, tako i za arhive. U drugom dijelu rada dati će prikaz kratke povijesti zadarske fotografije, na koji način se ona arhivira, te proces digitalizacije fotografija u njihov digitalni format.

2. Povijest fotografije

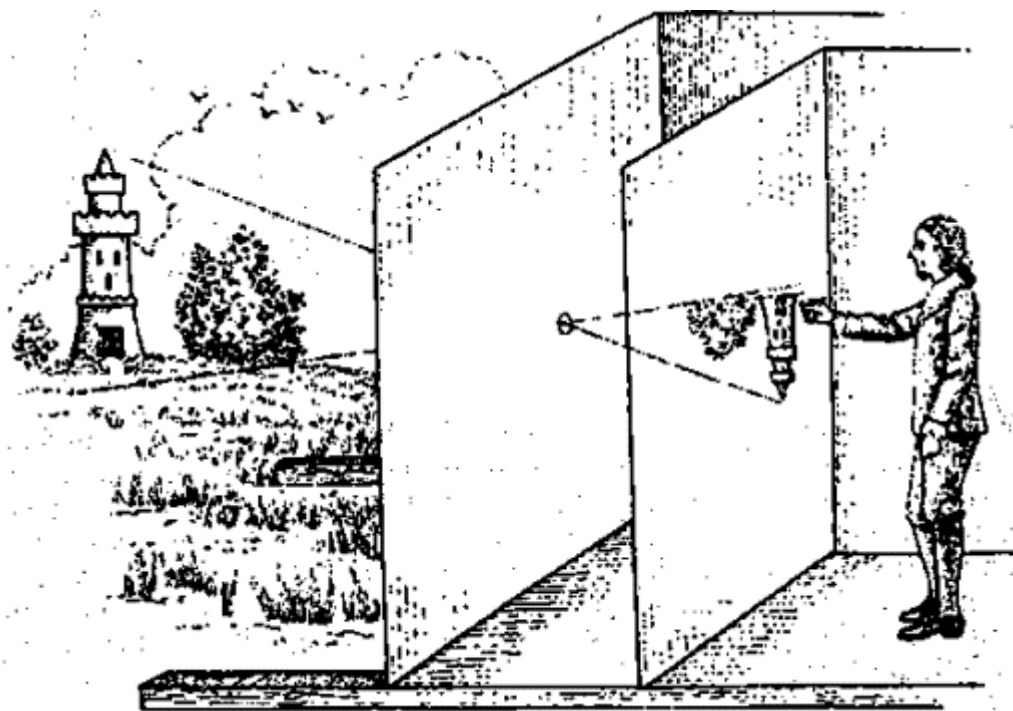
Fotografija je izum koji je imao velikog utjecaja na posljednjih 192. godine ljudske povijesti, koliko je prošlo od izuma fotografije. No ta povijest seže još dublje nego što mislimo. Još u antičkoj Grčkoj poznati grčki filozof **Aristotel** spominje *cameru obscuru*, napravu koja se može smatrati pretečom fotografskog aparata, na čijem principu radi svaka fotografska kamera.¹ *Camera obscura* je latinski naziv za mračnu prostoriju ili mračnu kutiju. Kao što ime govori, bila je to prostorija s malenom rupicom u zidu kroz koju je ulazila svjetlost. Ta rupica je imala ulogu objektiva, te je ona na zidu prostorije, suprotnom od onoga na kojemu se nalazila rupica, projicirala tu svjetlost. "U 13.st. spominje je i **Roger Bacon**, a u renesansi **Leonardo da Vinci** detaljno je opisao ovu napravu kojom se od tad sve više služe slikari da bi postigli što vjerniji prikaz realnosti".²

Princip na kojemu funkcionira *camera obscura* je zapravo vrlo jednostavan. Zrake svjetlosti se odbijaju na sve strane od vanjskih predmeta te putuju kroz maleni otvor na jednoj strani *camere obscure* (prvi zid) nakon čega projiciraju sliku tih istih predmeta na suprotnu površinu (najčešće bijeli komad zida). Kasnije su te rupice bivale proširivane, te su se u njih umetale teleskopske leće koje su

¹ Usp. Počeci fotografije – Cameraobscura, URL: <https://fotografija.hr/poceci-fotografije-camera-obscura/>(2018-08-26)

² Isto.

pridonijele oštrom prikazane slike, na temelju čijih obrisa su slikari mogli naslikati pejzaž ili neku drugu scenu iz stvarnoga života.

Slika 1. *Camera obscura*

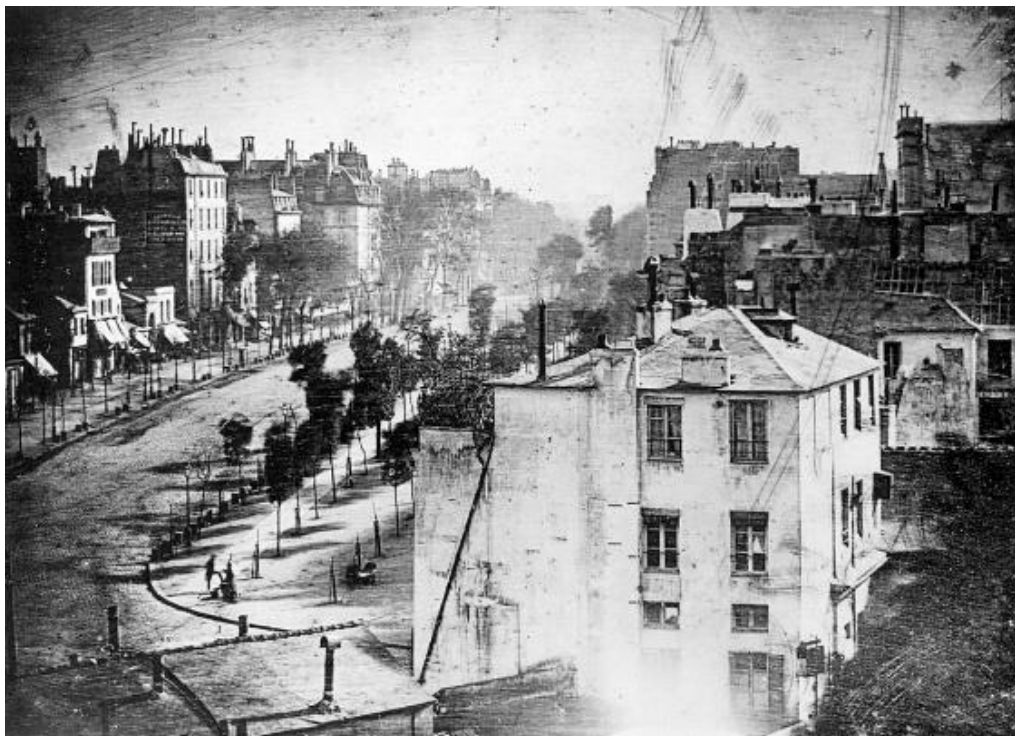
Ta naprava je predstavljala revoluciju na polju prikaza realnosti kakvu vidimo oko sebe, no imala je jednu veliku manu. Problem je bio kako zadržati taj prikaz, tj. kako ga zabilježiti u trajnom formatu. U 17. stoljeću *camera obscura* se uspijeva smanjiti, te postaje dostupna u obliku prijenosne kutije.³

Problemom trajne slike se pozabavio francuski izumitelj i fotograf **Joseph Nicéphore Niepce** 1826. godine, kada je kombiniranjem fotoosjetljivog papira i *camere obscurae* napravio prvu fotografiju.⁴ Nedugo nakon nastanka prve fotografije Niepce je započeo partnerstvo sa slikarom **Jacquesom Daguerreom**, koji je nakon Niepceove smrti (1833) usavršio njegov fotografski postupak kako bi 1839. godine napravio prvu trajnu fotografiju koja prikazuje živog čovjeka (*Boulevard du Temple*).⁵

³ Usp. Jančić, Z...[etal.]. Digitalna fotografija i osnove obrade : Adobe Photoshop. Zagreb: Algebra d.o.o., 2008, str. 13.

⁴ Usp. Mušnjak, T. Čuvanje, zaštita i mogućnosti restauriranja fotografija. // VJESNIK HARiP 30, 30 (1988), str. 328.

⁵ Usp. Jančić, Z...[etal.]. Digitalna fotografija i osnove obrade : Adobe Photoshop. Zagreb: Algebra d.o.o., 2008, str. 14.

Slika 2. *Boulevard du Temple*

Taj postupak najranije izrade trajne fotografije je nazvan po svom izumitelju, **dagerotipija**. Jedna od glavnih mana ove fotografske tehnike je bila to što kod nje nije postojala mogućnost umnožavanja i kopiranja (svaka je slika bila unikatna, jedna jedina). Istovremeno dolazi do izuma drugog fotografskog postupka zvanog kalotipija (izumitelj William Fox Talbot). Ono što je kalotipiju razlikovalo od dagerotipije je bila mogućnost izrade više fotografija iz negativa.⁶ Nju smatramo pretečom modernog fotografskog filma. Kalotipiju koristi George Eastman koji proizvodi prvi fotografski film, čime se otvara cijelo tržište komercijalno dostupnih fotoaparata. Njegova kompanija je tako 1900. godine izbacila na tržište prvi fotoaparat dostupan širokoj populaciji – **Kodak Brownie**.⁷ Vrlo brzo (1907.) se pojavljuje i prvi komercijalni fotografski film u boji naziva **Autochrome Lumiere** (braća Lumiere).

Nakon dugog razvoja analognog filma koji je bio aktualan na sceni nekih 90 godina, počinje utrka za proizvodnju prvoga digitalnoga fotoaparata. Kako 60-ih i 70-ih godina 20. stoljeća dolazi do ubrzanog razvoja računala i modernih prijenosnih medija za spremanje i prijenos podataka, počinje se razvijati i upravo ideja o mogućnosti spremanja fotografija na jedan od takvih medija. Proći će još neko vrijeme dok na tržište neće doći prvi pravi digitalni fotoaparat. Prvi takav aparat proizvela je japanska tvrtka Sony pod nazivom Mavica, čiji je aparat imao senzor rezolucije 570 x 490 piksela ili nešto manje od 0.28

⁶ Isto, str. 15.

⁷ Isto.

megapiksela.⁸ Danas je fotografija dosta napredovala, te je dostupna čak i na našim mobitelima sa kojima možemo uslikati fotografiju kad god to poželimo. No da bismo bolje razumjeli cijeli fotografski postupak i njegov razvoj, nabrojati ćemo neke od poznatijih fotografskih tehnika kroz povijest.

2.1. Povijesne fotografske tehnike

2.1.1. Heliogravura

Iako je dagerotipija ona koja je otvorila vrata razvoju fotografije, ona nije prva fotografska tehnika koja se pojavila. Niepce je poznavajući svojstvo judejskog bitumena, otopio taj isti u lavandinu ulju te tom otopinom premazao komad lima. Na lim je zatim postavio crtež nacrtan na prozirnem nauljenom papiru koji je bio izložen djelovanju sunca na nekoliko sati. Mjesta koja su crnim linijama crteža bila zaštićena od svjetla ostala su topljiva, nakon čega bi ih uklonio i dobiveni bi negativ koristio za otisak kopije crteža.⁹ Ideja iza ovoga je bila traženje sredstva za stvaranje fotografskih slika na pločama koje su tada bile izrezane i korištene za izradu ispisa na papiru s tradicionalnim tiskarskim tiskom.

2.1.2. Dagerotipija

Dagerotipija je prva prava fotografska tehnika koja je zaživjela u malo većim okvirima. To je tako ponajviše zbog činjenice što je njen izumitelj Louis Daguerre po prvi put osigurao trajnost dobivene slike.¹⁰ Proces izrade dagerotipije započeo je suradnjom Niepcea i Daguerra, no nakon Niepceove smrti (1833), Daguerre je nastavio sam na radu s novim izumom.

Fotografije napravljene dagerotipijom su se izrađivale na posrebnim bakrenim pločama na površini kojih se izlaganjem parama joda stvarao sloj srebrnog jodida.¹¹ Te ploče su se umetale unutar kamere kako bi se mogle pravilno eksponirati (izložiti svjetlu), nakon čega bi se razvijanjem i fiksiranjem postigla fotografija. Jedina mana takvih snimaka bila je ta da je promatrač ovisno o kutu promatranja vidio ili pozitiv ili negativ ili njihovu kombinaciju. Svaka slika je radi toga bila unikatna, jer nije postojala mogućnost umnožavanja i kopiranja. No to nije spriječilo francusku vladu da otkupi taj novi izum, te da nagradi Daguerrea doživotnom mirovinom.¹²

⁸ Isto, str. 17.

⁹ Usp. Mušnjak, T. Čuvanje, zaštita i mogućnosti restauriranja fotografija. // VJESNIK HARiP 30, 30 (1988), str. 328.

¹⁰ Usp. Dagerotipija – ogledalo sa sjećanjem, URL: <https://fotografija.hr/dagerotipija-ogledalo-sa-sjecanjem/> (2018-08-26)

¹¹ Usp. Mušnjak, T. Čuvanje, zaštita i mogućnosti restauriranja fotografija. // VJESNIK HARiP 30, 30 (1988), str. 328.

¹² Usp. Jančić, Z...[etal.]. Digitalna fotografija i osnove obrade : Adobe Photoshop. Zagreb: Algebra d.o.o., 2008, str. 14.

Slika 3. Dagerotipija Louisa Daguerra

2.1.3. Kalotipija

Današnja fotografija najviše vuče korijene iz fotografske tehnike zvane kalotipija. Ona se temelji na nedovoljno poznatom otkriću engleskog znanstvenika Williama Henryja Foxa Talbota, iz razdoblja od 1835. do 1839. godine, nastalom u gotovo isto vrijeme kao i dagerotipija.¹³ Posebnost kalotipije je bila u tome što je kod nje postojao negativ iz kojega se moglo izrađivati više fotografija odjednom. Za fotografski papir se koristio obični pisaći papir koji se upotrebljavao za izradu i negativa i pozitiva.

Kalotipijski negativni su se kopirali na papirni pozitiv, nakon čega bi ih se osvjetljivalo na suncu oko desetak minuta. Fotografije bi se zatim same razvijale pod utjecajem sunca u tijeku osvjetljavanja.¹⁴ Razvijene fotografije bile su smeđe-crvenog tona, te bi sa vremenom izbljebile, što se pokazalo njihovom velikom manom.

¹³ Usp. Smokvina, M. Od dagerotipije do digitalne fotografije.// *Informatica museologica*. 3/4 (2000), str. 140.

¹⁴ Isto. str. 140.

2.1.4. Želatinske, suhe emulzije

Kako je većina fotografskih tehnika kao svojevrsnu manu imala izradu jednog negativa po jednoj ploči, pokušalo se naći način kako uslikati više negativa odjednom. Taj izum bi definitivno ubrzao cijeli fotografski proces. Tako je Richard Maddox 1871. godine uspio napraviti "suhe ploče" kojima je vezivo bila želatinska emulzija.¹⁵ Želatina je prirodna vrsta ljepila, bjelančevina životinjskog podrijetla koja nastaje iskuhavanjem kostiju, životinjskih kože i vezivnoga tkiva. Koristi se u prehrambenoj industriji, medicini i znanosti. Način na koji se proizvodi želatinska "suha ploča" je taj da se u tekućoj želatini otopi kalijev bromid i da mu se polagano dodaje srebrni nitrat. Taj proces je rezultat rada engleskog liječnika Richarda Leacha Maddoxa koji ga je usavršio 1871. godine. Njegov izum usavršava George Eastman, čija tvrtka Rochester (Kodak) od 1884. godine počinje s proizvodnjom smotanog filma što rezultira neočekivanim procvatom na polju fotografije.¹⁶ Smotani film bio je svitak papira presvučen tankim slojem želatinske emulzije. "Nakon razvijanja i fiksiranja fotosenzibilni sloj se skidao s papira, hvatao na staklenu ploču i tako sušio. Negativ je dakle i dalje bio na staklenoj ploči".¹⁷ Taj nagli razvoj u fotografiji nagnao je Eastmana da početkom 1900. godine njegova tvrtka Kodak izbacila na tržište prvi fotoaparat dostupan široj populaciji koji je doveo do prekretnice u povijesti fotografije i označio početak novog doba u njezinu razvoju. Nazvao ga je Kodak Brownie.

Slika 4. Kodak Brownie

¹⁵ Usp. Isto, str. 143.

¹⁶ Usp. Mušnjak, T. Čuvanje, zaštita i mogućnosti restauriranja fotografija. // VJESNIK HARiP 30, 30 (1988), str. 329.

¹⁷ Isto, str. 329.

U pitanju je bila obična mala kartonska kutija unutar koje bi se provukao Kodakov smotani film na koji bi se zatim kroz vrlo jednostavan mali objektiv puštala svjetlost kako bi došlo do pravilne ekspozicije filma. Valjalo bi napomenuti kako to sve ne bi bilo moguće da nekoliko godina prije nije došlo do još jednog važnog izuma. "1873. godine John Wesley Hyatt izumio je i registrirao ime 'celuloid' ".¹⁸ Celuloid je zapravo bio novi način oblikovanja plastike kako bi ona bila čvršća. Upravo je taj izum Eastman iskoristio kako bi spojio komade fotografskog papira kako bi od njih načinio smotani film.

2.1.5. Digitalna fotografija

U drugoj polovini 20. stoljeća, uslijed brzog razvoja digitalnih tehnologija počinje razmišljanje o digitalnoj inačici fotografije. Fotografija koja bi bila spremljena na elektroničkom čipu i koja bi bila odmah dostupna za pregled. Ta ideja sa javila 1967. godine kada je tvrtka IBM proizvela prvi prijenosni medij za spremanje i prijenos podataka – disketu.¹⁹ Taj je izum postavio temelje za prijenosne medije koji će se kasnije pojaviti kod modernih digitalnih fotoaparata poput SD kartica, CF kartica, MicroSD kartica, XQD kartica itd.

Najveća promjena je nastupila pojavom CCD senzora ili *Charge Coupled Device*, otkrivenog 70-tih godina prošlog stoljeća. On zapravo označuje silicijsku pločicu na kojoj se nalazi mreža fotoosjetljivih ćelija (svaka označava jedan piksel), koje generiraju električni naboj tj. pretvaraju svjetlosne informacije koje dolaze kroz objektiv aparata u niz digitalnih podataka koji tvore digitalnu fotografiju a koja se sprema u digitalnu memoriju. Prvi komercijalni senzor proizvela je tvrtka Fairchild, a slika koja je nastala s njega bila je veličine 100 x 100 piksela ili 0,01 megapiksel.²⁰ Prvi digitalni fotoaparati su kvalitetom slike bili puno lošiji od današnjih digitalnih fotoaparata, te je trebalo vremena da se dogodi potpuni prijelaz sa analogne na digitalnu fotografiju. No njihovom pojavom se dogodila kompletna promjena u načinu rada s fotoaparatom, te je digitalna tehnologija omogućila razne inovacije koje su olakšale rad fotografa.

3. Fotografija kao građa – Zadarski arhiv

Da bi dobili bolji uvid u funkcioniranje arhiva i način na koji se fotografija čuva u njemu, za primjer ćemo uzeti zadarski arhiv te ćemo kroz njegov primjer rada opće prakse arhiva vezanih uz zaštitu i obradu fotografija, dati detaljan uvid u proces zaštite i arhiviranja fotografija unutar arhiva. U ovom dijelu rada posvetiti ćemo se ponajviše tehničkim procesima koji su vezani uz procesiranje fotografije kao

¹⁸ Kodak Brownie kamera, URL: <https://www.fi.edu/history-resources/kodak-brownie-camera> (2018-08-28)

¹⁹ Usp. Jančić, Z...[etal.]. Digitalna fotografija i osnove obrade : Adobe Photoshop. Zagreb: Algebra d.o.o., 2008, str. 17.

²⁰ Isto.

arhivskog gradiva, te kratkom prikazu povijesti zadarske fotografije. Sami prikaz povijesti razvoja zadarske fotografije važan je kako bi dobili kontekst za bolje razumijevanje fotografija iz zadarske prošlosti.

3.1. Povijest zadarske fotografije

Pojavom fotografije u svijetu bilo je samo pitanje vremena kad će se fotografija pojaviti u Hrvatskoj, pa tako i u Zadru. Sama fotografija razvijala se ponešto drugačije u Zadru nego u ostalim hrvatskim gradovima. Prve zadarske fotografske atelijere nisu utemeljili stranci, već odreda domaći ljekarnici, svi s diplomama Padovanskog sveučilišta.²¹ Vijest o izumu dagerotipije (prvog praktičnog fotografskog postupka) odjeknula je u Zadru i prije nego li je dospjela u domaće novine. Tu je vijest prvi prenio list *Gazzetta Privilegiata di Venezia* 15. siječnja 1839. godine.²² Unutar njega su opisane sve glavne značajke fotografske slike, a taj prikaz bio je potpisan od strane tadašnjeg urednika lista i prvog ravnatelja gradske knjižnice u Zadru – Giuseppea Ferraria-Cupillia.²³

Osam godina poslije u Dalmaciji su bili prisutni mnogobrojni putujući majstori tog novoga zanata. Najraniji zapis o prakticiranju dagerotipije u Zadru pojavljuje se 1846. godine. Iz njega se da očitati kako je u Zadru 1844. već boravio neki anonimni putujući dagerotipist.²⁴ Nije teško razumjeti da se tu radi o vrlo ranoj pojavi obrtničke eksploatacije dagerotipije. Zadrane je itekako zanimala vijest o pojavi tog novog aparata u koji je trebalo buljiti "samo" 30 sekundi kako bi ste dobili vašu trajnu fotografiju. Nešto za što je trebalo prije sjediti satima dok vam slikar ne napravi vaš portret, sada je trajalo manje od minute. No tu je postojala velika mana, a to je sama cijena izrade dagerotipije. "Izrađena na posrebrenoj bakrenoj ploči i smještena u elegantan etui od kože ili baršuna, dagerotipija ne samo da je nalikovala nakitu već se približavala i njegovoj vrijednosti".²⁵ Cijena je bila daleko jeftinija od slikarskih portreta, ali i dalje dovoljno skupa da se uspori širenje dagerotipije na manja kulturna središta. Taj problem je riješen nakon što je 1850. lansiran albuminski papir za pozitiv, a 1851. negativ na staklu (mokra ploča), čime je prednost dana novoj fotografskoj tehnici – kalotipiji.

Kalotipija je omogućila umnožavanje slika, što je predstavilo prekretnicu na polju fotografije. U to vrijeme mladi Zadrani Josip Brčić (1830-1895) upisuje u Padovi studij farmacije i kemije na kojemu se

²¹ Usp. Seferović, A. Duboko korijenje zadarske fotografije. // Hrvatska revija : dvomjesečnik Matice hrvatske 5, 2 (2005), str. 62.

²² Usp. Seferović, A. Photographia Iadertina: Od dagerotipije do digitalne slike. Zagreb: Kapitol, 2009, str. 9.

²³ Usp. Seferović, A. Duboko korijenje zadarske fotografije. // Hrvatska revija : dvomjesečnik Matice hrvatske 5, 2 (2005), str. 62.

²⁴ Usp. Seferović, A. Photographia Iadertina: Od dagerotipije do digitalne slike. Zagreb: Kapitol, 2009, str. 10.

²⁵ Isto. str. 11

počinju provoditi fundamentalna istraživanja utjecaja svjetla na kemijske procese.²⁶ Tu se javlja njegova zanimacija za fotografiju te ponajviše za kalotipiju. Nakon završetka studija najkasnije 1855. godine otvara fotografski atelijer u kući br. 661, u Ulici sv. Ilije. On je bio jedan od prvih zadarskih fotografa, te se kao takav svrstao među istaknute utemeljitelje modernoga građanskog identiteta Zadra.²⁷ Valjalo bi napomenuti kako je sam Brčić bio više fasciniran tehnološkom stranom fotografije nego li umjetničkom. Sve njegove fotografije bile su striktno obični fotografski dokumenti, bez ikakvih umjetničkih pretenzija. Zato je 1870. godine objavio iscrpan dokument u kojemu opisuje cijeli proces snimanja mokrom pločom.²⁸ To je jedinstven dokument takve vrste u hrvatskoj fotografskoj literaturi.

Brčićev kolega u gimnaziji, fra Dragutin Parčić (1832-1902) se isto tako počeo ispitivati o potencijalima novoga medija. On je snimio portret *Čovjek s bradom* (9,2 x 6,9 cm) koji spada u jednu od značajnijih ranih fotografija u Hrvatskoj.²⁹ Opća kulturna vrijednost Parčićevih papirnatih negativa i njegovo ispitivanje likovnih kapaciteta fotografije kroz razne eksperimente, svrstava ga među najistaknutije rane fotografe u Hrvata. Pojavom novoga načina snimanja 8 fotografija na staklenom negativu standardne veličine 21,6 x 16,2 cm, od 1854. godine započinje serijska proizvodnja fotografija, što je u konačnici rezultiralo drastičnim padom cijena izrade fotografija, pa je tako ona postala dostupna srednjem staležu.³⁰ Svatko je htio imati svoju fotografiju koju je mogao razmjenjivati sa rodbinom, prijateljima i poznanicima.

Veliko zanimanje javnosti za novom vrstom portreta potaknuo je razvoj fotografije u Zadru. Tako npr. valja napomenuti kako su zadarski fotografi Nikola Andrović i Josip Marko Goldstein 1875. godine snimili 24 fotografije na putovanju Dalmacijom cara Franje Josipa (1875), što se smatra prvom fotoreportažom na hrvatskome tlu.³¹ 1873. godine u Zadar dolazi Tomaso Burato (1840-1910) koji je bio daleko najveća figura rane fotografije u Zadru i Dalmaciji. "Kao pripadnik građanskog staleža na usponu, Burato je snimio zanosnu poemu o gradu koji se počinje transformirati iz lijepe, ali zagušljive barokne vojne utvrde u modernu europsku metropolu. Njegov je Zadar uspavana ljepotica."³² Ubrzo se pojavljuje jako puno fotografa nove vrste. Tome u prilog ide i novinski natpis iz 1890. godine koji je glasio Fotografomanija: "Svi su sada fotografi (...) Žure gradom kao ljudi, zaustavljaju se svuda (...) Fotografiraju sve što se vidi i što se ne vidi".³³

²⁶ Usp. Seferović, A. Duboko korijenje zadarske fotografije. // Hrvatska revija : dvomjesečnik Matice hrvatske 5, 2 (2005), str. 63.

²⁷ Isto. str. 63.

²⁸ Isto. str. 63.

²⁹ Isto. str. 64.

³⁰ Isto. str. 64.

³¹ Isto. str. 65.

³² Isto. str. 66.

³³ Isto. str. 66.

Slika 5. Andrović & Goldstein, Zadar, Kopnena vrata, 1875.

U vodećoj skupini intelektualaca koji su vrlo rano počeli prakticirati autorsku fotografiju su don Luka Jelić (1864-1922), Josip Bersa (1862-1932), Frane Brčić (1870-1917), Antonio Battara (1873-1945), Anđeliko Alačević (1877-1954), Petar Novak (1879-1967) i Josip Praga (1893-1958).³⁴

3.2. Fotografija kao arhivsko gradivo

Proces napredovanja vizualnih medija u drugoj polovici 20. stoljeća te sve veći dotok fotografija u arhive pridonio je da fotografija konačno dobije svoje mjesto u odnosu na ostalo arhivsko gradivo. Današnji status fotografija unutar arhiva bitno je drukčiji nego u vrijeme dok je fotografija bila još u svojim počecima. Arhivisti joj nisu pridavali veliko značenje. Dokumentarna vrijednost fotografije je uvijek bila prisutna, tj. ona je bila vizualni zapis/dokaz o nekom specifičnom događaju kroz povijest. No unatoč tomu, nije bila prihvaćena kao vjerodostojan izvor za povijesna istraživanja.³⁵

Samo su se pisani dokumenti vrednovali kao arhivsko gradivo, dok su se fotografije prilikom arhivističke obrade najčešće označavali pod oznakom *razno* (*miscellanea*, *ephemera* ili *memorabilia*) i

³⁴ Isto. str. 67.

³⁵ Usp. Baričević, Z. Fotografija u Hrvatskom državnom arhivu.// *Informaticamuseologica*,3/4(2000), str. 61.

nisu se upisivale u obavijesna pomagala.³⁶ Danas je situacija podosta drugačija. Arhivi danas u svojim fondovima imaju velike količine fotografija, najviše onih dokumentarnih. Većina tih fotografija dobiva na svom značenju tek kad se poveže sa cijelom zbirkom ili pisanim arhivskim gradivom.³⁷ Kako dolazi do povećanja broja fotografa u svijetu, tako dolazi i do sve većeg priljeva fotografija u arhiv. Dati ćemo prikaz u sljedećim poglavljima niza osnovnih pravila za arhiviranje i konzervaciju fotografija koji služe kao vodilja većini arhivista u zemlji i inozemstvu, te prikaz inventara fotografija zadarskog arhiva kako bi pružili uvid u način na koji se te iste fotografije obrađuju.

3.3. Prikupljanje fotografija u arhivu

Prikupljanje arhivskog gradiva, koje uključuje i fotografiju, film, video i sve druge zapise neovisno o obliku i tvarnom nosaču na kojem su zapisani, te njegovo čuvanje, korištenje, obrada i zaštita, regulirani su *Zakonom o arhivskom gradivu i arhivima* (Narodne novine 107/97).³⁸ U tom zakonu stoji kako su arhivi obvezni da skrbe o onom arhivskom gradivu koje je od trajnog značenja za kulturu, povijest te različite druge znanosti, te radi čega su arhivi dužni voditi popise stvaratelja i imatelja javnog arhivskog i registraturnog gradiva.

Obilaženjem fototeka raznih ustanova dobiva se uvid u količinu prisutnog fotografskog gradiva koje će naći svoje mjesto u arhivu u budućnosti. Državni arhivi isto tako primaju nove fotografije kroz donacije, otkupe te primanjem u depozit.³⁹ Prilikom preuzimanja fotografija (ili ostale vrste gradiva) važno je pribaviti odmah i podatke kao što su mjesto i vrijeme snimanja (nastanka fotografije), autora fotografije te popis osoba ili opis događaja sa fotografije. Što se prije otkriju vrijedne fotografije unutar određenih ustanova, one se isto tako brzo mogu maknuti od potencijalno štetnog okruženja kako bi bile spremne za arhivsku obradu. Time se omogućuje slobodan pristup tim fotografijama u njihovom fizičkom ili digitalnom obliku, što i je ujedno jedna od zadaća arhiva. No kako bi došlo do što boljeg iskorištavanja dostupnog arhivskog prostora, svaki arhiv je dužan donijeti tj. utvrditi politiku skupljanja. Tako je određeno kako je glavna zadaća *Hrvatskog državnog arhiva* prikupljanje samo onih fotografija koje imaju značenje za kulturu i povijest Republike Hrvatske, dok se fotografije osoba i događaja od lokalnog značenja prepuštaju na skrb područnim državnim arhivima.⁴⁰ Valja napomenuti kako se sve fotografije nastale u 19. stoljeću (zbog starosti i jedinstvenosti) primaju automatski na trajnu pohranu.

³⁶ Isto. str. 61.

³⁷ Isto.str. 61.

³⁸ Isto.str. 61.

³⁹ Isto.str. 61.

⁴⁰ Isto. str. 62.

3.4. Čuvanje i zaštita fotografija

Tatjana Mušnjak u tekstu o čuvanju, zaštiti i mogućnosti restauriranja fotografija, piše sljedeće:

"Trajnost fotografskog materijala ovisi o:

- kvaliteti i trajnosti svih materijala koji ulaze u sastav fotografije
- kemijskoj obradi fotografskog materijala (razvijanje, fiksiranje, ispiranje, sušenje)
- načinu zaštite i uvjetima čuvanja u arhivskom spremištu".⁴¹

Nisu sve fotografije nastale jednom te istom fotografskom tehnikom. Iako danas postoji određeni standardni digitalni format, fotografije su prije nastajale kroz različite kemijske procese. Razlog tomu je bio taj što je fotografija bila još relativno nova tehnologija u svojim začetcima, pa je dosta fotografa testiralo i radilo svoje vlastite fotografske eksperimente (nerijetko ne znajući zašto je došlo do određene kemijske reakcije unutar fotografija).

Četiri glavna čimbenika doprinose propadanju fotografija: loši uvjeti skladištenja, loši pribor za pohranu, grubo ili neprikladno rukovanje koje rezultira nepotrebnim trošenjem i habanjem te loše smještanje građe po policama.⁴² Velika je zabluda kako se fotografije mogu bezbroj puta reproducirati, te da samo očuvanje fotografija radi toga nije bitno. Fotografije zahtijevaju posebne klimatske uvjete jer su na njih posebno osjetljive. Bitan je i materijal koji je u doticaju sa fotografijom. Upravo radi toga je bitno prilikom pohrane koristiti samo one materijale koji su prošli *Photographic Activity Test* (P.A.T.) u *Image Permanence Institute*, Rochester, N.Y.⁴³ Najbolje je koristiti dvije vrste prostorija unutar arhiva: "radni arhiv" i "tihi arhiv". "Radni arhiv" je prostorija koja se sastoji od reprodukcija tj. duplikata, a "tihi arhiv" je mjesto gdje se čuvaju originali koji su tamo trajno pohranjeni.⁴⁴

Prostor unutar kojega se čuvaju fotografije igra veliku ulogu. Važno je paziti da unutar prostora gdje se pohranjuju fotografije nema vodovodnih instalacija kao ni protupožarnih raspršivača vode iz već samih po sebi jasnih razloga. U slučaju bilo kakve vrste katastrofe, bila ona uzrokovana čovjekom ili prirodom, treba biti razrađen detaljno plan evakuacije zbirke. Bilo bi idealno da sami prostor nije izložen dotoku zraka sa prometnih ulica kako bi se spriječio utjecaj plinova na osjetljivo srebro u fotografskoj slici.⁴⁵ Parket nije idealan kao podna obloga jer iz njega izlazi prašina prilikom hodanja, te je potrebno koristiti podne obloge od neutralnog materijala. Jedan od najvećih faktora koji utječe na stanje fotografija su temperatura i vlaga. Njihov utjecaj može biti jako štetan i poguban na fotografije. Prije svega može

⁴¹Mušnjak, T. Čuvanje, zaštita i mogućnosti restauriranja fotografija. // VJESNIK HARiP 30, 30 (1988), str. 330.

⁴² Usp. Roosa, M. Care, handling and storage of photographs. Peto izdanje. Pariz: IFLA-PAC, 2004., str. 6.

⁴³ Usp. Dabac, P. Osnovna pravila za arhiviranje i konzervacijufotografija.//Informatica museologica. 3/4(2000), str. 132.

⁴⁴ Isto. str. 132.

⁴⁵ Isto. str. 132.

doći do napetosti između različitih slojeva na fotografiji (pucanje emulzivnog sloja) ili do međusobnog zaljepljivanja slika i filmova prilikom kondenzacije vode.

Tablica 1. Utjecaj temperature na stabilnost slike

Temperatura °C	Predviđeno vrijeme (t) pri 40% relativne vlage Za gubitak gustoće od 0,1 od početne D = 1,0
30	1/2 t
24	t
13	4 t
4	16 t
- 18	340 t

U gornjoj tablici možemo vidjeti koliko velik utjecaj ima temperatura na stabilnost fotografije. Tako vidimo kako se slikama koje se čuvaju na -18 °C povećava njihova trajnost za 340 puta u odnosu na one koje se čuvaju pri 24 °C.⁴⁶ Drugim riječima, fotografija koja je pohranjena pri temperaturi od 24 °C bi mogla bez vidljivih promjena trajati oko 50 godina, dok ona koja se čuva na temperaturi od -18 °C bi u teoriji mogla imati trajnost $340 \times 50 = 17.000$ godina. Osim na temperaturu i ostale gore nabrojane uvjete, treba paziti da u prostoru gdje se pohranjuju fotografije (negativi, pozitivni, dijapozitivi) nema direktnog izlaganja prirodnom svjetlu, jer energija nevidljivog kratkovalnog spektra može uzrokovati požutjeli papir, promjene srebra u slici i izbljeđivanje boja.

3.5. Mjesto za pohranu

Kako postoji više vrsta fotografija nastalih korištenjem raznih fotografskih tehnika, svaka od fotografija zaslužuje posebnu vrstu njege. Uzroci oštećenja fotomaterijala se dijele na dvije vrste: na unutrašnje i vanjske. Unutrašnji uzroci su prouzrokovani prirodom materijala (sastav fotodokumenta i njegova kemijska obrada), dok su vanjski uzroci oni koji dolaze od okoline u kojoj se nalaze fotodokumenti a koji se dijele u 3 grupe: fizikalno-kemijske, biološke i mehaničke.⁴⁷

Potrebno je razlikovati fotomaterijale koji se razlikuju po načinu obrade, sastavu emulzije i vrsti podloge, kako bi se svaka vrsta mogla staviti na svoje posebno mjesto. Najčešće se spremaju u posebne ormare, čija vrsta ovisi o prostoru u kojemu se nalaze. Tako npr. ako klima prostora nije kontrolirana, treba upotrebljavati u pravilu zatvorene prostore u koje ne dopire svjetlo, prašina i ostali štetni elementi.

⁴⁶ Isto. str. 133.

⁴⁷ Usp. Mušnjak, T. Čuvanje, zaštita i mogućnosti restauriranja fotografija. // VJESNIK HARiP 30, 30 (1988), str. 335.

Najčešće se koriste čelični ormari zaštićeni zapečenim lakom ili oni od kromiranog čelika.⁴⁸ Svakako se trebaju izbjegavati ormari izrađeni od drva, eloksiranog, pocinčanog ili lakiranog metala radi oslobađanja štetnih lignina, otapala odnosno metalnih iona.

Slika 6. Ormar za pohranu fotografija, Zadarski arhiv

Unutar ormara bitno je fotografije staviti u posebne kutije koje su prikladne za negative i fotografije (pozitive, dijapozitive) radi lakšeg pretraživanja i onemogućavanja pristupa prašini, štetnim plinovima i nepovoljnim klimatskim uvjetima.⁴⁹ Najbolje su one koje se mogu složiti bez upotrebe ikakvih sredstava za fiksiranje poput ljepila, metalnih spojnice, itd. Kutija mora biti izrađena od papira tj. kartona koji je prethodno ispitan P.A.T. testom (*Photographic Activity Test*) i dopušten za korištenje u svrhu fotoarhiviranja. Isto tako je važno da kutija po formatu nije veća od same fotografije kako ne bi došlo do oštećenja slike ili negativa prilikom pomicanja kutije.⁵⁰ Unutar kutija slike moraju biti spremljene u posebne vrećice kako bi ih se dodatno zaštitilo. U svaku vrećicu ide po jedan pozitiv odnosno negativ.

⁴⁸ Usp. Dabac, P. Osnovna pravila za arhiviranje i konzervaciju fotografija. // *Informatica museologica*. 3/4(2000), str. 133.

⁴⁹ Isto. str. 134.

⁵⁰ Isto. str. 134.

Prilikom njihova vađenja iz vrećica potrebno je koristiti rukavice kako se slike ne bi oštetilo (znoj, prljavština...). Vrećice izrađene od polivinilklorida (PVC) strogo su zabranjene.⁵¹

Slika 7. Fotografije spremljene u posebnim kutijama i vrećicama, Zadarski arhiv

3.6. Korištenje fotografija (Primjer Državnog arhiva u Zadru)

Kako bi se sve fotografije očuvale sa ciljem da bi bile što duže dostupne građanima na korištenje, moraju se poduzeti sve potrebne mjere kako bi se očuvao original. Potrebno je korištenje originala zamijeniti korištenjem kvalitetnog duplikata koji nam u potpunosti daje istu reprodukciju originala. Tako se zadovoljava zahtjev korisnika i želja arhivista da očuva sliku. Kroz primjer zadarskog arhiva možemo vidjeti kako izgleda taj proces. Slika se u najboljem slučaju nastoji digitalizirati kako bi je se postavilo u njenom digitalnom obliku na online stranice arhiva kako bi one bile spremne za korištenje. Proces kojim se određuje koje će se slike digitalizirati ponajviše ovisi o zahtjevima korisnika. Pristup originalima se omogućuje samo korisnicima sa posebnim dopuštenjem od ravnatelja arhiva. U većini slučajeva se korisnicima ponudi digitalizacija traženih fotografija uz određenu novčanu nadoplatu u svrhu pokrivanja troška digitalnog skeniranja.

⁵¹ Isto. str. 134.

Slike se potom lociraju te odnose u odjel za restauriranje, mikrofilmiranje i fotografiranje na daljnu obradu. "Za izradu preslika potrebno je popuniti *Narudžbenicu za preslike* ili *Zahtjev za fotografiranje dokumenata vlastitom kamerom*. U *Narudžbenici* za preslike treba točno identificirati jedinicu gradiva, tehniku, oblik, veličinu i broj preslika. Prilikom predaje *Narudžbenice* korisnik je dužan zajedno s dežurnim djelatnikom u čitaonici posebnim listićima obilježiti gradivo za snimanje".⁵² Idealna situacija bi bila kada bi se sve slike mogle digitalizirati kako bi bile dostupne na mrežnim stranicama *Državnog arhiva u Zadru*, no tu je glavna prepreka nedovoljni iznos financijskih sredstava koje arhiv dobije od *Ministarstva kulture*.

3.7. Prikaz inventara Državnog arhiva u Zadru

Zbirka fotografija koja je popisana ovim inventarom bila je sastavni dio arhivske knjižnice zadarskog arhiva sve do 2011. godine kada je odlučeno da se zbirka zbog svoje važnosti i količine izdvoji i formira kao zasebna cjelina i kao takva valorizira i arhivistički opiše, kako bi što bolje bila dostupna istraživačima i zaljubljenicima u fotografiju.⁵³ Razlog zašto su se fotografije čuvale u prostorima knjižnice vjerojatno leži u spoznaji da je *Namjesništvo za Kraljevinu Dalmaciju* sa sjedištem u Zadru sve do 1918. prikupljalo fotografije i grafike, namjesnika, visokih vladinih činovnika, kulturnih djelatnika, umjetnika i sličnih važnih osoba.

Uz ovu zbirku, određeni broj neidentificiranih fotografija nalazi se i dalje u arhivskim fondovima DAZDA (tj. Državnog arhiva u Zadru), u obiteljskim i osobnim fondovima, među raznim spisima i drugim fondovima. Zbirka DAZDA može se pohvaliti gotovo svim vrstama fotografije vrijednih istraživanja od strane povjesničara, a zbirci su dodane i 159 razglednica s područja Hrvatske i Europe od kraja XIX. st. do danas.⁵⁴ Vremenski raspon fotografija bilježi se od 1855. godine pa sve do početka 21. stoljeća. Zbirka broji ukupno 7062 fotografija, 159 razglednica, 7 filmova - negativa i 8 filmskih vrpca. Sama zbirka je od velikog značaja, posebice zbog postojanja dva albuma jednih od najpoznatijih zadarskih fotografa kroz povijest, T. Burata i N. Androvića o posjetu Dalmaciji 1875. godine cara Franje Josipa I. Mnoge fotografije iz zbirke daju uvid u izgled tadašnjeg društvenog života u Zadru. Dobivamo pogled na pejzaž, modne trendove, društvena zbivanja, itd. Zbog preglednijeg i jednostavnijeg pristupa zbirci i uvidu u pojedine cjeline, zbirka je složena po serijama i podserijama. Serije su se odredile prema snimljenim motivima te su složene po godinama nastanka gdje god je to bilo moguće utvrditi ili približno

⁵² Pravilnik o korištenju arhivskog gradiva i radu čitaonica Državnog arhiva u Zadru. URL: http://www.dazd.hr/download/pravilnik_o_radu_citaonice_dazd.pdf (2018-09-11)

⁵³ Martinović, D. Analitički inventar: HR-DAZD-385 ZBIRKA FOTOGRAFIJA 1855. – 2011. Zadar: Državni arhiv u Zadru, 2015, str. 2.

⁵⁴ Isto. str. 3.

odrediti. "Za opis fotografije korišten je računalni program za arhiviranje fotografije SAPERION kao i ISAD (G) i ISAAR (CPF). Elementi opisa su slijedeći: Signatura/ Stara signatura/ Autor fotografije i opis /Vrijeme nastanka/ Mjesto nastanka/ Format/ Tehnika, medij/ Napomena/ i Fotografija." ⁵⁵

Serije i niže razine:

1. Atelijer Tommaso Burato (Ukupno 76 fotografija, jedan album i jedna razglednica)

Niže razine/podserije

1.1. Albumi

1.2. Portreti

1.3. Događaji

1.4. Sakralni spomenici i dokumenti

1.5. Brodovi

1.6. Vedute

1.7. Razglednica

2. Fotografije obitelji Luxardo iz Zadra (Ukupno 52 fotografije)

3. Fotografije Novinske agencije „Tanjug“ (Ukupno 2449 fotografija)

4. Atelijer Ivana i Dore Jeričević (Ukupno 905 negativa na staklu, odnosno 905 kontaktnih pozitiva)

5. Razno

5.1. Portreti (Ukupno 180 fotografija)

5.2. Događaji (Ukupno 571 fotografija)

5.3. Razne tematske cjeline (Ukupno 1163 fotografije)

5.4. Vedute (krajobrazi i parkovi) (Ukupno 19 fotografija)

5.5. Gradovi (Ukupno 57 fotografija)

5.6. Brodovi i kočije (Ukupno 38 fotografija)

5.7. Umjetnine, fotografije arheoloških i drugih spomenika i fotografije snimljenih dokumenata (Ukupno 791 fotografija)

5.8. Graditeljstvo i arhitektura (Ukupno 384 fotografije)

5.9. Albumi (Ukupno 29 albuma s 1284 fotografije)

6. Negativi i filmski zapisi (Ukupno 7 negativa na filmu i 8 filmskih zapisa na celuloidnoj vrpici)

7. Razglednice (Ukupno 159 komada).⁵⁶

⁵⁵ Isto. str. 5.

⁵⁶ Isto. str. 5-6.

HR-DAZD-385/1

TOMMASO BURATO / ALBUMI

Razina opisa

Podserija

Količina jedinice

2 albuma

Signatura	Stara sign.	Opis albuma	Vrijeme nastanka	Mjesto nastanka	Format	Tehnika/medij	Napomena	Fotografija
1.1.1.	1 / A-23	Album grada Zadra / <i>Albo Della Ducale citta di ZARA</i>	1875.	Zadar	Format albuma: 32 x 44 cm Format fotografije: 20,5 x 26 cm	Crno-bijeli pozitiv	Album je posvećen caru Franji Josipu I u prigodi njegove posjete Zadru 1875. godine. Sadrži 19 fotografija zadarskih ambijentalnih i arhitektonskih motiva, grb grada i vedutu grada snimljenu s predjela Ceraria prema staroj rivi i gradskoj luci	Album je digitaliziran
1.1.2.	2 / A-24	- / -	1875.	Zadar	- / -	- / -	Album sadrži 18 fotografija, nedostaje veduta grada snimljena s predjela Ceraria	- / -

Slika 8. Inventarni opis albuma zadarskog fotografa Tommasa Burata

4. Zaključak

Fotografija kao arhivsko gradivo ima danas jednaku važnost kao i pisana građa. Ona predstavlja dokument koji nam svjedoči o događanjima koji su obilježili našu povijest, te nam je kao takva od velike vrijednosti.

Uloga fotografije u arhivu je veoma raznolika, te se kreće od one gdje fotografija služi kao gradivo za pohranu, do one gdje fotografija služi za slikanje ostale građe poput zemljopisnih karti, raznih rukopisa, itd. Doba u kojemu živimo se smatra "vizualnom erom", baš iz razloga što smo okruženi raznim vizualnim medijima poput mobitela, računala, fotoaparata itd. Sama fotografija je doživjela brojne transformacije kroz svoju povijest. Još od kako je Joseph Nicéphore Niepce 1826. godine kombiniranjem fotoosjetljivog papira i *camere obscurae* napravio prvu fotografiju, pa sve do razvoja modernog digitalnog fotoaparata, fotografija je isto tako mijenjala svoj status unutar arhiva. Ona danas uživa status koji i

zaslužuje, no to donosi i određene zahtjeve u vezi njenog očuvanja. Fotografija kao građa je jako osjetljiva, te zahtjeva posebnu njegu. To je ponajviše zato što je fotografija imala svoje razvojne faze koje su uključivale fotokemijske eksperimente od strane tadašnjih fotografa, koji su njima htjeli usavršiti fotografiju. To je rezultiralo izumom novih fotografskih tehnika kao što su dagerotipija, kalotipija, suha emulzija itd. No to je isto tako dalo zadatak arhivistima da osmisle posebne načine obrade i arhiviranja svake fotografije koja je nastala jednom od tih tehnika.

Ne postupa se sa svakom fotografijom jednako unutar arhiva. Svaka fotografija reagira drugačije na razne vanjske utjecaje, poput onih klimatske prirode. Na primjeru zadarskog arhiva mogli smo vidjeti primjere kako se fotografije čuvaju te u kojim uvjetima. To nam pokazuje da su arhivi usavršili tehniku arhiviranja fotografija te njihova očuvanja kako bi one bile dostupne i budućim generacijama.

Popis literatura

1. Jančić, Z...[etal.]. Digitalna fotografija i osnove obrade : Adobe Photoshop. Zagreb: Algebra d.o.o., 2008.
2. Mušnjak, T. Čuvanje, zaštita i mogućnosti restauriranja fotografija. // VJESNIK HARiP 30, 30 (1988), str. 85-89.
3. Smokvina, M. Od dagerotipije do digitalne fotografije.// Informatica museologica. 3/4 (2000), str. 137-148.
4. Seferović, A. Duboko korijenje zadarske fotografije. // Hrvatska revija : dvomjesečnik Matice hrvatske 5, 2 (2005), str. 62-68.
5. Seferović, A. Photographia Iadertina: Od dagerotipije do digitalne slike. Zagreb: Kapitol, 2009.
6. Baričević, Z. Fotografija u Hrvatskom državnom arhivu.// Informatica museologica,3/4 (2000), str. 61-67.
7. Roosa, M. Care, handling and storage of photographs. Peto izdanje. Pariz: IFLA-PAC, 2004.
8. Dabac, P. Osnovna pravila za arhiviranje i konzervaciju fotografija.//Informatica museologica. 3/4(2000), str. 132-137.
9. Martinović, D. Analitički inventar: HR-DAZD-385 ZBIRKA FOTOGRAFIJA 1855. – 2011. Zadar: Državni arhiv u Zadru, 2015.
10. Počeci fotografije – Camera obscura, URL: <https://fotografija.hr/poceci-fotografije-camera-obscura/> (2018-08-26)
11. Dagerotipija – Ogledalo sa sjećanjem, URL: <https://fotografija.hr/dagerotipija-ogledalo-sa-sjecanjem/> (2018-08-26)
12. Kodak Brownie camera, URL: <https://www.fi.edu/history-resources/kodak-brownie-camera> (2018-08-28)
13. Pravilnik o korištenju arhivskog gradiva i radu čitaonica Državnog arhiva u Zadru. URL: http://www.dazd.hr/download/pravilnik_o_radu_citaonice_dazd.pdf (2018-09-11)

The Photography as archival material - State Archive in Zadar

Summary

The first part of the paper gave a brief overview of the history of photography and everything related to it. We mentioned the invention of photography, ie. photographic process of making photographs, and various photographic techniques of making photographs such as daguerotype, heliogravure, calotypes, etc. We showed a brief history of photography development, how it affected the society at the time, examples of some of the first photos, etc. This part of the work is important because it gives us an insight into the historical background of the photography to make it easier to understand the photo-archiving process and why certain photographs are kept in different conditions than others. The second part of the paper focused on displaying photographs as archival material. Photos has long sought its place within the archives, and with the development of photography and entry into the 20th century it got it's place. The process of photo processing is not easy, and there are special steps that must be followed when collecting and archiving photos. As we mentioned the State Archives in Zadar as one of the examples, a short history of Zadar photography has been shown. Photography had a major impact on the transformation of Zadar into a modern European city. And as a modern city, Zadar also owns an archive that meets all the standards of archival processing and protection. Because the ultimate goal is to preserve the photos so that they are available for future generations.

Keywords: Photography, archive, history of photography, preserving photos, State Archive in Zadar